

גישת העמימות – כל גוני האפור

ראז'ה לזוביץ'

מטרתו של מאמר זה היא לעמוד על טיבם של העימותים המתרחשים ב"אזור האפור". המאמר מחולק לשלושה חלקים. החלק הראשון מתאר את "האזור האפור" ומגדיר את גישת העמימות הקשורה אליו. המאמר טוען כי המרכיבים הקריטיים של גישת העמימות הם השימוש באמצעים שאינם חוצים את סף המלחמה, בהדרגתיות בכפייה ובעמימות מכוונת; החלק השני דן בגישת העמימות כמשתנה תלוי, ומצביע על היעדר הכוח והיעדר הלגיטימיות לשימוש בכוח כמניעים העיקריים לאימוץ מדיניות של עמימות; החלק השלישי והאחרון בוחן כיצד שחקנים יכולים לשבש את ההערכה האסטרטגית של יריביהם באמצעות יצירת עמימות סביב מרכיבי מפתח במשחק; השחקנים עצמם, פעולותיהם, תוצאות של אינטראקציות והמידע הרלוונטי לקבלת החלטות.

מילות מפתח: אזור אפור, גישת העמימות, יריבות שאינה חוצה סף מלחמה, הדרגתיות בכפייה, עמימות אסטרטגית.

מהם "האזור האפור" וגישת העמימות

האתגרים האסטרטגיים של העת הנוכחית מטשטשים את ההבחנות הברורות והמקובלות שהיו עד כה בין המושגים מלחמה ושלוש.¹ מתברר כי הכוח הצבאי אינו מספיק עוד כדי להתמודד עם אתגרי הביטחון האסימטריים העכשוויים, ובמקביל מתברר כי יכולתם של מקבלי ההחלטות להבין מהו הסף שחצייתו תוביל לעימות צבאי מלא נפגעת והופכת לבלתי מעשית.² התוצאה היא התפשטות התחרות הפראית בין מי שהם כמעט שווים ביכולותיהם לעבר מרחב מעורפל הנמצא

ראז'ה לזוביץ' עובד במשרד ההגנה של סרביה. הדעות המובאות במאמר זה הן של המחבר ואינן משקפות את הדעות או העמדות של ממשלת סרביה.

Nathan Freier and others, *Outplayed: Regaining Strategic Initiative in the Gray Zone* 1
(Carlisle: SSI and US Army College Press, 2016).

Ben Connable, Jason H. Campbell and Dan Madden, *Stretching and Exploiting* 2
Thresholds for High-Order War: How Russia, China and Iran Are Eroding American

בין מלחמה לשלום, מרחב המכונה "האזור האפור". שינויים מתמשכים בסביבה האסטרטגית הגלובלית יוצרים תנאים נוחים לעימותים באזור זה. הן אלה המבקשים לאתגר את המצב הקיים והן אלה המעוניינים לשמור עליו תופסים את "האזור האפור" כמגרש משחקים ראוי שבו ניתן לבחון מחדש התחייבויות ולקיים תחרות גיאופוליטית, שכן הוא מאפשר להימנע מהסיכונים והמחירים של מלחמה כוללת.³ ואכן, כמה מחקרים מעלים את האפשרות כי עימותים מהסוג הזה צפויים להפוך לצורת הלוחמה השלטת בין מדינות בשנים הקרובות.⁴ המאמר משתמש במונח "כוח הסטטוס קוו" ("status quo power") כדי לתאר את ארצות הברית, בעוד שהמונחים "רביזיוניסטים" ו"מאתגרי הסטטוס קוו" משמשים לתיאור מעצמות גלובליות מתעוררות או כאלו שחזרו למעמדן הקודם, כמו גם למדינות השואפות להגמוניה אזורית ואינן מרוצות מהסדר העולמי הקיים ולהוטות לאתגר את כוחות הסטטוס קוו ברמה האזורית או הגלובלית. עליונות הצבא האמריקאי מעודדת את הרביזיוניסטים לבחור ב"אזור האפור" כחלופה לזירה הצבאית המסורתית בתחרות הגיאופוליטית.⁵ משחק לפי הכללים שנקבעו על ידי כוחות הסטטוס קוו אינו הדרך שבה הכוחות המאתגרים יוכלו לשנות את מאזן הכוחות הקיים. מבחינתו של הצד החלש, הרציונל העיקרי בהעתקת העימות ל"אזור האפור" הוא הרצון לשנות את כללי המשחק העומדים בבסיס הסדר העולמי הנוכחי, ולהשיג בדרך זו רמה של חופש פעולה. הרביזיוניסטים מבקשים לשחוק את כוח ההרתעה של הסטטוס קוו, לשתק את תהליך קבלת ההחלטות של המחזיקים בו וליצור דה-לגיטימציה לפעולותיו של היריב, וכל זאת כדי לאזן את הפערים ביחסי הכוחות.

כוח הסטטוס קוו נדרש להתמודד בזמנית עם שני איומים: האיום המציב אתגר של ממש לכללים שהגדירו את הסדר העולמי, והאיומים הנגרמים על רקע העולם שהסדר שלו הופר.⁶ על ידי גרירת העימות ל"אזור האפור", כוח הסטטוס קוו שואף לשמר או לבנות מחדש את חופש הפעולה שלו, ובמקביל – לצמצם

Influence Using Time-Tested Measures Short of War (Santa Monica: RAND Corporation, 2016), https://www.rand.org/pubs/research_reports/RR1003.html.

3 USSOCOM, "The Gray Zone", *Public Intelligence*, May 15, 2016, <https://info.publicintelligence.net/USSOCOM-GrayZones.pdf>.

4 Michael J. Mazarr, *Mastering the Gray Zone: Understanding a Changing Era of Conflict* (Carlisle: SSI and US Army War College Press, 2015); Hal Brands, "Paradoxes of the Gray Zone", *SSRN*, 2016, https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=2737593.

5 Freier and others, *Outplayed: Regaining Strategic Initiative in the Gray Zone*.
6 Kevin D. Scott, "Joint Operating Environment 2035: The Joint Force in a Contested and Disordered World", *Joint Chiefs of Staff*, July 14, 2016, <https://www.jcs.mil/Doctrine/Joint-Concepts/JOE/>.

את חופש הפעולה של הרבזיוניסטים. מהלך כזה יאפשר לכוחות הסטטוס קוו להיות מעורבים בתחרותיות שתתנהל מתחת לסף של עימות מזוין, תוך גיוס כל העוצמה הלאומית במגמה לשמור על היוזמה, להימנע ממאמץ יתר אסטרטגי ולחזק את ההרתעה.

אין שם מקובל למערכות המתנהלות ב"אזור האפור". במאמר זה נשתמש במונחים "גישת העמימות/מדיניות העמימות" או "עימות עמום" כדי לתאר תחרותיות שנשארת מתחת לסף של עימות מזוין ועושה שימוש באמצעים מעורפלים במתכוון שהם פחות ממלחמה, המיושמים בתחומים רבים, במטרה לערער, להחליש ולבצע דה-לגיטימציה ליריב, ובכך לקדם אינטרסים לאומיים או לעצב את הסביבה לקראת עימות עתידי. שלושה מושגים מרכזיים אלה המאפיינים את גישת העימות יידונו בהמשך מאמר זה.

ראשית, מדיניות העמימות עושה שימוש משולב באמצעים שמתחת לסף המלחמה כדי ליצור מערכה מגובשת. אמצעים כאלה כוללים כל פעולה עוינת, אלימה או לא אלימה, שמפעילים שחקנים זה נגד זה כדי להשיג יעדים אסטרטגיים ולשמור עליהם מבלי להיכנס למלחמה של ממש. ג'ורג' קינן (Kennan) חילק את סוגי הפעולות האלו לשתי קטגוריות כלליות: אמצעי הסתגלות ואמצעי לחץ.⁷ בעוד שאמצעי ההסתגלות הם כולם חלק מהרפרטואר הדיפלומטי הרחב, אמצעי הלחץ חורגים מהנוהג הרגיל והמקובל ביחסים בין מדינות. אמצעי לחץ יכולים ללבוש צורות רבות, לרבות הפחדה, חתרנות, לוחמה פסיכולוגית, לחץ כלכלי, ניסיון להשפיע על בחירות, תמיכה באופוזיציה פוליטית, פעילות סייבר התקפית, שימוש בשליחים (proxies), חיסול ממוקד ועוד. חשוב להדגיש כי מדיניות של עמימות מחייבת שילוב של כל האמצעים האלה לכדי מערכה מגובשת, כדי שניתן יהיה להשיג אפקט אסטרטגי מצטבר.⁸ אחרת, סביר להניח כי הם ישיגו יעדים טקטיים בלבד.

שנית, מדיניות העמימות נועדה לערער, להחליש ולבצע דה-לגיטימציה הדרגתית של היריב, ובדרך זו ליצור תנאים נוחים לעימותים עתידיים, כשהמאמץ נועד להשיג יעדים שישמרו על האינטרס הלאומי ויקדמו אותו. הדרגתיות בכפייה היא סוג של תוקפנות, שבה השחקן חותר להשיג את האינטרסים שלו בשלבים, במקום במהלך של מתקפת פתע אחת נגד מדינה אחרת והאינטרסים שלה. שחקנים המיישמים הדרגתיות בכפייה לאורך זמן מפעילים כלים שונים שעומדים לרשות המדינה, תוך שהם מנצלים את ההשפעה ההדרגתית שיש למעשים המצטברים כדי לבנות

George Kennan, Giles Harlow and George Maerz, *Measures Short of War* (Washington DC: National Defense University Press, 1991), p. 3.
Ibid., p. 16. 8

תמונה אסטרטגית חדשה.⁹ דוגמאות בנות זמננו להדרגתיות בכפייה הן "שיטת הסלמי" או "קביעת עובדות מוגמרות".¹⁰

תומס שְלִינג (Schelling) מציין כי הרעיון המרכזי של "שיטת הסלמי" הוא שרוב ההתחייבויות הן מעורפלות. הדבר מאפשר לשחקנים לאתגר את רצינות ההתחייבות של היריב באמצעות טקטיקות של שחיקה. האתגר יהיה בדרך כלל ברמה נמוכה או מעורפלת מספיק כדי שלא יהיה צורך לחצות את הסף של היריב. אם היריב אינו מגיב למהלך, השחקן יעשה את הצעד הבא, ובסופו של דבר ישיג שינוי משמעותי בסטטוס קוו באמצעות לחץ מצטבר קבוע.¹¹ התפיסה הסינית של "שלוש מלחמות" ויישומה בים סין הדרומי הם דוגמה אופיינית ל"שיטת הסלמי". הסינים מבקשים להשיג תוצאה אסטרטגית מבלי לעורר תגובה אלימה, ועושים זאת על ידי הפעלת לחץ מצטבר קבוע על פני תחומים שונים לאורך זמן.

מנגד, שחקן יכול ליישם גישה של "עובדה מוגמרת". במקרה כזה סביר להניח שיזכה ברווח חד-צדדי מוגבל לפני שמישהו יספיק להגיב, וכריח את היריב לבחור בין ויתור ובין תגובה מסלימה.¹² דניאל אלטמן מציין כי מילות המפתח במקרה זה הן "מוגבל" ו"חד-צדדי": ראשית, הרווח צריך להיות קטן מספיק כדי שלא להצית עימות צבאי גלוי; שנית, "עובדה מוגמרת", מעצם הגדרתה, היא פעולה חד-צדדית היוצרת מציאות חדשה בשטח.¹³ בשלב זה ההרתעה כבר נכשלה, וליריב אין דרך לחזור לסטטוס קוו אנטה מבלי להסלים את הסכסוך.

הן "שיטת הסלמי" והן שיטת "העובדה המוגמרת" בגרסתה המוגבלת עלולות לגלוש להסלמה בלתי מבוקרת, ובסופו של דבר למלחמה כוללת. עם זאת, במקרה שבו לתוקפן יש שליטה על ההסלמה המקומית, ההחלטה להסלים תהיה מורכבת יותר עבור המדינה המותקפת.¹⁴ סיפוח חצי האי קרים על ידי רוסיה הוא הדוגמה הקלאסית ל"עובדה מוגמרת" הלכה למעשה.¹⁵

William G. Pierce, Douglas G. Douds and Michael A. Marra, "Understanding Coercive Gradualism", *Parameters* 45, no. 3 (2015): 51.

Mazarr, *Mastering the Gray Zone*. 10

Thomas C. Schelling, *Arms and Influence* (Westport, Greenwood Press, 1977), pp. 66-69. 11

Daniel W. Altman, "Red Lines and Faits Accomplis in Interstate Coercion and Crisis" (PhD diss., Massachusetts Institute of Technology, 2015), <https://dspace.mit.edu/bitstream/handle/1721.1/99775/927329080-MIT.pdf?sequence=1>. 12

James J. Wirtz, "Life in the Gray Zone: Observations for Contemporary Strategists", *Defense & Security Analysis* 33, no. 2 (2017): 108. 13

Alexander Lanoszka, "Russian Hybrid Warfare and Extended Deterrence in Eastern Europe", *International Affairs* 92, no. 1 (2016): 189. 14

Steven Metz, "In Ukraine, Russia Reveals Its Mastery of Unrestricted Warfare", *World Politics Review*, April 16, 2014, <http://www.worldpoliticsreview.com/articles/13708/in-ukraine-russia-reveals-its-mastery-of-unrestricted-warfare>. 15

לבסוף, ערפול מכון הוא מאפיין מרכזי של גישת העמימות. למרות שכל עימות מתאפיין מטבעו באי־ודאות, מערכות המתקיימות ב"אזור האפור" נועדו להיות מעורפלות במתכוון כדי לשבש את החישובים האסטרטגיים של היריב ולשתק את תהליך קבלת ההחלטות שלו. עמימות אסטרטגית אינה רעיון חדש; מטרתה העיקרית היא ליצור חוסר ודאות במעשים ובאמונות (ובאמונות על האמונות) של אחרים.¹⁶ העמימות האסטרטגית נשענת על הרעיון שהשחקן שומר במכוון על מדיניות לא ברורה, כדי ליצור איזון בין האינטרסים השונים שלו ולהשאיר את כל האופציות פתוחות.¹⁷ המטרה היא לאלץ את היריב, בבואו לשקול את שיקוליו האסטרטגיים, לקחת בחשבון שקיימת אי־ודאות לגבי כוונותיו, יכולותיו ופעולותיו האפשריות של השחקן. המחיר הגבוה של הערכה שגויה ירתיע את היריב מלנקוט פעולה.

המדיניות של ארצות הברית כלפי טיוואן ומדיניות הנשק הגרעיני של ישראל הן דוגמאות אופייניות לעמימות אסטרטגית. השימוש בערפול מכון בגישת העמימות מתאים להיגיון זה. פעולותיו של הצד התוקפן מעורפלות במתכוון כדי להסתיר את מקור האיום, את כוונת התוקפן או את המוטיבציה שלו.¹⁸ איראן היא רב האומן במשחק זה; חולשתה הקריטית בזירה הקונבנציונלית הביאה אותה לפתח את "דוקטרינת המוזאיקה", שנועדה להתמודד עם יריבים חזקים ממנה ולהגדיל את מרחב הלוחמה שלה מעבר לתחום המסורתי של עימות מלא.¹⁹ בהיותה נתונה ללחץ מתמיד, איראן מבינה שההגנה הטובה ביותר שלה טמונה "ביצירת דילמות מרובות למתנגדיה".²⁰ שימוש אסטרטגי חדשני בעמימות הוא הגורם המכריע שמאפשר לשמור סכסוך מתחת לסף ההסלמה ולהבטיח את הדה־לגיטימציה של שימוש בכוח צבאי מצד היריב, ובכך להימנע מעימות ישיר.²¹

Stephen Morris and Hyun Song Shin, "Measuring Strategic Uncertainty", *ResearchGate*, 16 July 2002, https://www.researchgate.net/publication/228609097_Measuring_strategic_uncertainty.

Brett Benson and Emerson Niou, "Comprehending Strategic Ambiguity: US Policy toward the Taiwan Strait Security Issue", *ResearchGate*, April 2000, https://www.researchgate.net/profile/Brett_Benson2/publication/229051924_Comprehending_strategic_ambiguity_US_policy_toward_the_Taiwan_strait_security_issue/links/0f31752fcbf8ac873c000000.pdf.

Freier and others, *Outplayed: Regaining Strategic Initiative in the Gray Zone*. 18
Anthony H. Cordesman and Abdullah Toukan, "Analyzing the Impact of Preventive 19
Strikes Against Iran's Nuclear Facilities", *Center for Strategic and International Studies*, September 6, 2012, https://csis.org/files/publication/120906_Iran_US_Preventive_Strikes.pdf.

Freier and others, *Outplayed: Regaining Strategic Initiative in the Gray Zone*. 20
Erik Reichborn-Kjennerud and Patrick Cullen, "What is Hybrid Warfare?", *NUPI 21 Policy Brief* 1, 2016, <https://nupi.brage.unit.no/nupi-xmlui/handle/11250/2380867>.

מדוע עימותים מגיעים ל"אזור האפור"?

חלק זה של המאמר יבחן את גישת העמימות כמשתנה תלוי, כמו למשל היותה תוצאה של אינטראקציה אסטרטגית בין שחקנים. כדי לנתח מדוע עימותים בני זמננו מסתיימים ב"אזור האפור", עלינו לזהות את התמריצים העיקריים לאימוץ מדיניות של עמימות ואת התנאים להצלחתה. נראה כי התמריצים המרכזיים לניהול סכסוכים ב"אזור האפור" הם היעדר כוח והיעדר לגיטימיות להשתמש בכוח אלים. עימותים אלימים היו חלק מחיי האנושות משחר ימי ההיסטוריה המתועדת.²² בעוד שטבעם של העימותים נותר ללא שינוי, אופיים עבר שינויים רבים בהתאם לסביבה האסטרטגית.²³ מלחמת צללים הייתה חלק מהרצף מלחמה-שלום מאז ימי קדם, ועימותים ב"אזור האפור" גם הם אינם סוג חדש של מלחמה.²⁴ עם זאת, ניתן לומר שהסביבה האסטרטגית העכשווית תורמת יותר מבעבר ליכולת ליזום עימותים מסוג זה ולהתמיד בהם.

ארצות הברית נהנתה לאחר סיום המלחמה הקרה מסביבה נוחה שלא אתגרה את עוצמתה.²⁵ היא שאפה לשמור על עליונותה הטכנולוגית ולהגדיל את רשת הבריתות והשותפויות הגלובליות שלה כדי לשמור על יתרונה מול מתחרים פוטנציאליים דומים לה. עם זאת, המשבר הכלכלי בשנת 2008 והמלחמות הבלתי מוכרעות בעיראק ובאפגניסטן דחפו את ארצות הברית למתוח את עצמה כמעט מעבר ליכולותיה. כוחה הלך והתפזר מול תהליך הגלובליזציה, עד כדי שיש הסבורים שהיא נמצאת בשקיעה יחסית, במקביל לעלייתם של כוחות אחרים. עם זאת, לדברי ג'וזף ניי (Nye), תפיסה זו אינה מדויקת ואף מטעה, שכן ארצות הברית תישאר חזקה מספיק כדי לעצב את עתיד העולם.

למרות הנאמר, כוח הוא "משאב סכום אפס", ואפילו התפיסה של דעיכת כוחות הסטטוס קוו די בה כדי לתמרץ רביזיוניסטים לאתגר את הסדר הקיים, במיוחד ברמה האזורית.²⁶ סין, רוסיה ואיראן מאזנות באופן פעיל את ארצות הברית. למרות שכל אחת מהן משתמשת ב"אזור האפור" בצורה שונה, יש להן כמה מאפייני התנהגות משותפים. כך, למשל, הן מבקשות ליצור לעצמן את היכולת לשלוט בהסלמות מקומיות; הן מרחיבות באופן יזום את מרחב ההשפעה שלהן על ידי

Henry Kissinger, *World Order: Reflections on the Character of Nations and the Course of History* (London: Penguin, 2015), p. 331.

Freier and others, *Outplayed: Regaining Strategic Initiative in the Gray Zone*. 23
US Department of State, International Security Advisory Board, "Report on Gray Zone Conflict", June 30, 2017, <https://2009-2017.state.gov/t/avc/isab/266650.htm>. 24

Thomas J. Wright, *All Measures Short of War: The Contest for the Twenty-First Century and the Future of American Power* (Yale University Press, 2017), p. 4. 25

Lawrence Freedman, "A Subversive on a Hill", *National Interest*, no. 101 (2009): 26 46.

התמקדות במדינות חלשות; הן מנצלות קשרים היסטוריים וחברתיים עם המדינות המסומנות על ידן כיעד, וזאת כדי ליצור לגיטימציה למעשיהן.²⁷ המאמץ העיקרי של הכוחות הרביזיוניסטיים הוא לשחוק את אמינותם של כוחות הסטטוס קוו ולהעמיד למבחן את התחייבותם לספק הרתעה מורחבת לבעלות הברית ולשותפות שלהם. אם הרביזיוניסטים יצליחו לשנות את שיווי המשקל ברמה האזורית, הסדר העולמי הליברלי לא יוכל להמשיך להתקיים במתכונתו הנוכחית.²⁸ העליונות הצבאית של ארצות הברית מאלצת את הכוחות המאתגרים למצוא דרך אחרת כדי להשיג את יעדיהם – כזו שלא תחשוף אותם לפעולת תגמול ישירה מצידם של כוחות הסטטוס קוו. "האזור האפור" מאפשר לאותם גורמים מאתגרים לעקוף את האסימטריה בכוחות ולשוב ולקחת חלק בתחרות הגיאופוליטית המוכרת.²⁹ חיוניות הסדר הבין-לאומי תלויה באיזון הרגיש בין כוח לגיטימציה.³⁰ המשפט והנורמות הבין-לאומיים מגבילים את השימוש בכוח כדרך לפתרון סכסוכים. בנוסף, כוחות צבא כבר אינם מסוגלים להשיג "ניצחון מכריע" בסכסוכים אסימטריים בני ימינו, בין היתר בגלל היעדר מטרות צבאיות לגיטימיות. לאמיתו של דבר, התוצאות נטולות ההכרעה של מערכות צבאיות והנזק שנגרם לנפגעים חפים מפשע הפחיתו עוד יותר מהלגיטימיות שיש להפעלת כוח אלים. מרבית העימותים הללו מוכיחים את העובדה שכוח צבאי אינו מספיק עוד כדי להשיג יעדים פוליטיים בני קיימא. אם כוחות הסטטוס קוו ימשיכו להפעיל כוח ללא לגיטימציה, הדבר יחזק את ההתנגדות בתוך המערכת, יעודד אחרים לנהוג בצורה דומה ויפגע בסמכותם של אותם כוחות. מצד שני, אם הכוחות הרביזיוניסטיים יורשו לעשות שימוש בכוח צבאי מבלי שיענשו על כך, הדבר יערער את האמינות של המערכת הבין-לאומית ושל כוחות הסטטוס קוו גם יחד. עימותים עמומים מטשטשים במתכוון את ההבחנה בין פעולות חוקיות ובלתי חוקיות ומאפשרים לשחקנים להמשיך בתחרות ביניהם מבלי להצית עימות צבאי ישיר.

היעדר הלגיטימיות לשימוש בכוח מספק תמריצים לשחק ב"אזור האפור" לא רק לרביזיוניסטים; ישראל היא כוח סטטוס קוו אזורי, עם עליונות צבאית מוחצת באזור. עם זאת, יכולתה להשתמש בכוח היא מוגבלת בשל הלגיטימיות החלשה שלה לעשות כן. מול איומים היברידיים ייחודיים והאשמות בלתי פוסקות של שימוש מופרז בכוח, אין לישראל ברירה אלא להילחם במתנגדיה ב"אזור האפור". דוקטרינת "המערכה בין מלחמות" שאימצה נועדה להאריך את פרקי הזמן בין מלחמות באמצעות מאמץ מתמיד להחלשת האויב ופגיעה ביכולתו להתחזק,

Lanoszka, "Russian Hybrid Warfare". 27

Wright, *All Measures Short of War*, p. 34. 28

Wirtz, "Life in the Gray Zone", p. 111. 29

Kissinger, *World Order*, p. 66. 30

יצירת תנאים אופטימליים למלחמה הבאה ובניית לגיטימציה לפעולה ישראלית במקביל לצמצום הלגיטימיות של האויב.³¹ ברמה הגלובלית, ארצות הברית היא בעלת ניסיון רב כשחקנית משמעותית בעימותים המגיעים עד פחות מסף המלחמה.³² מאז תפיסת השליטה באזור תעלת פנמה ועד סוף המלחמה הקרה, הוכיחה ארצות הברית שהיא מתחרה מובילה במשחק זה. עם זאת, לאחר הניצחון במלחמה הקרה נראה היה כי ארצות הברית מאבדת עניין בפעילות אסטרטגית ב"אזור האפור". כמעצמת-על יחידה, הדרך הפשוטה יותר למימוש האינטרסים האמריקאיים הייתה השימוש החד-צדדי בכוח צבאי. מנגד, התערבויות צבאיות חד-צדדיות פגעו בלגיטימיות של ארצות הברית והעניקו לכוחות המתאגרים אותה תירוץ לאמץ שיטות דומות ברמה האזורית. ארצות הברית היא כוח סטטוס קוו עולמי, ולכן חיוני שתצליח לשמור על האיוון הנכון בין כוח ובין לגיטימציה, מכיוון שיש לה אינטרס מושקע שהסדר העולמי הליברלי יישמר באופן יציב ואיתן.³³ כדי להחזיר את האמון בסדר עולמי המונהג על ידי ארצות הברית, ושינגטון צריכה להרגיע את בעלות בריתה ושותפותיה האזוריות כי היא תגן עליהן מפני איומים עמומים.³⁴ מנגד, יש הסבורים כי ארצות הברית צריכה להישען יותר על הכוח שיש לה כדי לכפות את רצונה על הכוחות הרביזיוניסטיים, אך מבלי להצית עימות מזוין גלוי. לשיטתם, האמצעים היעילים ביותר שאינם חוצים את סף המלחמה הם סנקציות כלכליות ומסחריות, אמברגו צבאי, מניפולציות בשוק האנרגיה, פעילויות סייבר התקפיות, הפעלת שליטה בים ותמיכה באופוזיציה פוליטית במדינות עוינות.³⁵

הסביבה האסטרטגית הנוכחית

תנאי הכרחי לגיבוש אסטרטגיה נכונה הוא הבנה מעמיקה של הסביבה האסטרטגית.³⁶ התנאים הטכנולוגיים, הכלכליים והחברתיים הנוכחיים יוצרים סביבה המעודדת עימותים שאינם מגיעים לכלל מלחמה.

31 "Deterring Terror: How Israel Confronts the Next Generation of Threats", Belfer Center Special Report (Cambridge: Belfer Center for Science and International Affairs, 2016), (במקור: **אסטרטגיית צה"ל**, לשכת הרמטכ"ל, 13 באוגוסט 2015).

32 Freier and others, *Outplayed: Regaining Strategic Initiative in the Gray Zone*. 33 Wright, *All Measures Short of War*, p. 188.

34 Ibid., p. 197.

35 David C. Gompert and Hans Binnendijk, *The Power to Coerce, Countering Adversaries Without Going to War* (Santa Monica: RAND Corporation, 2016), <https://doi.org/10.7249/RR1000>.

36 Timothy L. Thomas, "China's Concept of Military Strategy", *Parameters* 44, no. 4 (2014): 42.

ההבדל המכריע בתפיסת הלוחמה של ימינו הוא הפוטנציאל ההרסני של הנשק הגרעיני.³⁷ מכיוון שמלחמה כוללת כבר אינה אפשרות רציונלית, שחקנים מדינתיים מנצלים חלופות אחרות, כגון מלחמה קונבנציונלית מוגבלת, מלחמה תת־קונבנציונלית, שימוש בכוח ללא מלחמה ואיום להשתמש בכוח.³⁸ עם זאת, אף אחת מהאפשרויות הללו לא יכולה לשלול לחלוטין את הסיכון שיש בה להסלמה לא מכוונת שתגלוש עד כדי עימות גרעיני. ארצות הברית כופה אמצעים רחבי היקף, לרבות אמברגו על נשק וטכנולוגיה, כדי לא לאפשר תפוצת נשק להשמדה המונית ולמנוע ממדינות סוררות גישה לטכנולוגיה צבאית מתקדמת. אדרבא, מדינות הנמצאות בתהליך של הפיכתן למעצמות גלובליות, או מעצמות לשעבר החוזרות למעמדן, ממתנות את הסיכון להסלמה בלתי מבוקרת של עימותים עמומים על ידי הדגשת נכונותן להשתמש בנשק גרעיני כדי להגן על האינטרסים שלהן.³⁹ בנוסף לכך, מעצמות החותרות לעליונות אזורית מבקשות לפתח נשק גרעיני ואמצעי שיגור כדרך להגן על עצמן מפני התערבות צבאית מצידם של כוחות הסטטוס קוו.⁴⁰

בעידן המהפכה הטכנולוגית הרביעית, כוחות הסטטוס קוו צריכים לשמור על מעמדם המוביל במרוץ לעליונות טכנולוגית. הכוחות המאתגרים אותם מבקשים לגשר על הפער הטכנולוגי ביניהם באמצעות רכישת נשק "משנה כללי משחק", כגון יכולות התקפה בליסטיות ומדויקות, מערכות מניעת גישה/חדירה לשטח (A2AD), נשק אנטי־לווייני (ASAT), נשק אנרגיה מכוונת (Directed Energy) ונשק אנטי־לווייני קינטי. למרות שבעימותים עמומים הממד הלא קינטי הוא השליט, לכוח צבאי אמין יש עדיין תפקיד משמעותי, הן עבור כוחות הסטטוס־קוו והן עבור הכוחות הרביזיוניסטיים. הגורמים המאתגרים חייבים להשיג דומיננטיות צבאית מקומית כדי להרתיע את כוחות הסטטוס קוו מפני התערבות צבאית.⁴¹ מנגד, על כוחות הסטטוס קוו להפגין נכונות להשתמש בכוח צבאי כדי שאסטרטגיית ההשפעה שלהם תפעל.

התפתחות טכנולוגיית המידע מאפשרת כיום לצד התוקפן שלולט בסיכון של הסלמה בלתי מבוקרת, להשפיע ברמה חסרת תקדים על דעת הקהל במדינה המותקפת ולנצל את מרחב הסייבר הפתוח לכל. הן ארצות הברית והן הכוחות הרביזיוניסטיים מקדישים תשומת לב רבה להשפעה על העמדות, ההתנהגות וההחלטות של היריב, ועושים זאת דרך ערוצי תקשורת שונים. קמפיינים של מידע

Schelling, *Arms and Influence*, p. 21. 37

Jasjit Singh, "Dynamics of Limited War", *Strategic Analysis* 24, no. 7 (2000):1208. 38

Andrew Monaghan, "The 'War' in Russia's Hybrid Warfare", *Parameters* 45, no. 4 (2015): 69. 39

Scott, "Joint Operating Environment 2035". 40

Lanoszka, "Russian Hybrid Warfare", p. 189. 41

ממלאים תפקיד מכריע בעימותים עמומים ומשמישים כמכפיל כוח עבור אמצעים שהם פחות ממלחמה.⁴² לארצות הברית יש רשת תקשורת גלובלית, המאפשרת לה להפיץ את הנרטיב שלה כדי לגייס בעלות ברית ולבודד יריבים. לעומת זאת, הכוחות הרביזיוניסטיים נוקטים גישה אחרת; הם משקיעים מאמצים ומשאבים ניכרים בזריעת בלבול, בהסחת דעת, בפילוג ובדמורליזציה בקרב יריביהם, תוך שהם חוסמים זרימת מידע חיצוני אליהם.⁴³ מטרתם היא לשחוק את דומיננטיות המידע ולהרתיע את כוחות הסטטוס קוו מפני התערבות, וזאת באמצעות יצירת דה־לגיטימציה לשימוש בכוח ברוטלי. מצב כזה מאפשר לרביזיוניסטים לנהל "מלחמת נרטיבים" עם כוחות הסטטוס קוו.

ארצות הברית היא בעלת יתרון מבני ניכר בעולם הסייבר.⁴⁴ כמעצמת סייבר, יש לה יכולות ללא תחרות לנטר, להגן ולנהל פעילויות התקפיות במרחב הסייבר. עם זאת, לוחמת סייבר כוללת אינה אופציה מבחינתה, מכיוון שהיא לא תצא ממנה כמנצחת.⁴⁵ האינטרס הגדול ביותר של ארצות הברית הוא לשמור על אינטרנט חופשי ופתוח. סין ורוסיה אינן מרוצות מהתפקיד הדומיננטי של ארצות הברית במרחב הסייבר, והן נוקטות גישות שונות כדי לאזן את היתרון האמריקאי במרחב זה. רוסיה פיתחה תשתית אינטרנט לאומית המסוגלת לבודד את עצמה מהתנועה התקשורתית החיצונית, ואילו סין אימצה שורה של אמצעים טכנולוגיים וחקיקתיים, המכונים "חומת האש הגדולה של סין", במטרה לפקח על הגישה לאינטרנט בתוך המדינה.

הן כוחות הסטטוס קוו והן הכוחות הרביזיוניסטיים בוחנים את האפשרות לפעולות סייבר התקפיות כדרך לנצל את נקודות התורפה של יריביהם, התלויים תלות הולכת וגוברת במחשבים. מרחב הסייבר מציע הזדמנויות זולות יחסית להוציא לפועל פעולות התקפיות אנונימיות, כמו ריגול, חבלה וחתרנות.⁴⁶ חוסר היכולת לייחס את הפעולה לתוקף מסוים הוא מאפיין מכריע של הפעילות החשאית במרחב הסייבר. הוא מאפשר לתוקפים יכולת הכחשה סבירה, שהיא חיונית כדי להימנע מפעולת תגמול. למרות שהאנונימיות מועילה לאלה המבקשים לחצות קווים אדומים, היא יכולה להוות גם חיסרון, שכן פעולת כפייה מחייבת חשיפת

Rod Thornton, "The Changing Nature of Modern Warfare: Responding to Russian 42
Information Warfare", *RUSI Journal* 160, no. 4 (2015): 40.

Scott, "Joint Operating Environment 2035". 43

Wright, *All Measures Short of War*, p. 147. 44

Gompert and Binnendijk, "The Power to Coerce". 45

Thomas Rid, "Cyber War Will Not Take Place", *Journal of Strategic Studies* 35, no. 46
1 (2012): 27.

הייחוס. כדי להשיג יעדים פוליטיים, יש לוודא שפעולות הסייבר ישולבו עם אמצעים אחרים שהם פחות ממלחמה, ויתבססו על רציונל אסטרטגי אחד ויחיד.⁴⁷ הגלובליזציה הכלכלית יצרה סביבה של תלות הדדית, המעודדת את השחקנים להשתמש בכלים כלכליים ופיננסיים למטרות כפייה. המוסדות המערביים הסדירו את הפיקוח על הפיננסים והסחר העולמי מאז תום מלחמת העולם השנייה, והדולר האמריקאי הוא מטבע העתודות של העולם. דבר זה מאפשר לכוחות הסטטוס קוו להשתמש באמצעים כלכליים ופיננסיים, דוגמת מניפולציות על השוק, מלחמות סחר וסנקציות, כדרך להפעלת לחצים גיאופוליטיים. ההשפעות של הסנקציות הכלכליות והפוליטיות שמטילה ארצות הברית על הרביזיוניסטים תלויות ביכולתה של וושינגטון לשכנע מדינות נוספות לכבד את הסנקציות הללו, אלא שהתיאום עם אותן מדינות הוא לעיתים תהליך איטי ומסובך. ידוע כי הכוחות הרביזיוניסטיים משקיעים מאמצים ניכרים ליצירת פילוג בין ארצות הברית ובין בעלות בריתה ושותפותיה, כדי לצמצם את השפעת הסנקציות. מעבר לכך, הגלובליזציה העלתה את התלות ההדדית הכלכלית בין המדינות לרמה יוצאת דופן. רייט סבור שהתלות ההדדית מרסנת את התוקפנים, ובמקביל מגבילה את התגובות האפשריות נגדם.⁴⁸ קשה יהיה להטיל סנקציות כלכליות ומסחריות על סין, מכיוון שהיא ממלאת תפקיד קריטי בכלכלה העולמית. מאותה סיבה ממש, מלחמת סחר בין ארצות הברית לסין עלולה לפגוע בשתי המדינות כאחת ולסכן את יציבותה של הכלכלה העולמית.

הפגיעות של הכלכלה העולמית וקיומם של שחקנים רבי-עוצמה בעלי אינטרסים מנוגדים מגבירים את ההזדמנויות לאינטראקציות עוינות.⁴⁹ הרביזיוניסטים מפתחים מערכת מכשירים כלכליים משלהם כדי שיוכלו לכפות על יריבים ולהרתיע את כוחות הסטטוס קוו מפני הטלת סנקציות.⁵⁰ החלשת הרגולציה הפיננסית והמשבר הכלכלי העולמי של שנת 2008 הביאו למשבר אמון במודל הכלכלי המערבי ונתנו הזדמנויות למעצמות כלכליות עולות לקדם מוסדות חלופיים, כמו הבנק האסייתי להשקעה בתשתיות.⁵¹ בנוסף לכך, סין מקדמת באופן פעיל את מטבע הרֶנְמִינְבִי כחלופה אזורית לדולר, ובדרך זו מבקשת לצמצם את יכולתה של ארצות הברית

Erik Gartzke, "The Myth of Cyberwar: Bringing War in Cyberspace Back Down to Earth", *Quarterly Journal: International Security* 38, no. 2 (2013): 57.

Wright, *All Measures Short of War*, p. 143.

Jeffrey A. Frieden, David A. Lake and Kenneth A. Schultz, *World Politics: Interests, Interactions, Institutions* (New York: W. W. Norton, 2009), p. 529.

Wright, *All Measures Short of War*, p. 145.

John Baylis, Steve Smith and Patricia Owens, eds., *The Globalization of World Politics: An Introduction to International Relations*, 6th edition (Oxford and New York: Oxford University Press, 2013), p. 525.

לנצל את הדולר האמריקאי להפעלת לחץ.⁵² סין מציעה להשקיע בשווקים זרים ללא תנאים פוליטיים מוקדמים, דבר מושך מאוד עבור מדינות רבות. התוצאה היא השקעות סיניות מעבר לים שמגבירות את ההשפעה הגלובלית של סין.

מבחינה חברתית, ההשפעה הגוברת של דעת הקהל על קבלת ההחלטות הפוליטיות מספקת מוטיבציה נוספת לעשות שימוש במדיניות העמימות. בסביבת מידע המתקבל כמעט בזמן אמת, דעת הקהל המקומית הופכת למשתתפת ישירה בעימותים צבאיים המתרחשים במדינות זרות. החברה המערבית פיתחה ציפיות לא מציאותיות מכל עימות. דרישת הציבור לכמעט אפס נפגעים והשמירה הקפדנית על זכויות אדם יוצרות כללי התנהגות במלחמה, שהופכים ליותר ויותר מורכבים. במקביל, הנוכחות התקשורתית המתמדת יוצרת לחץ נוסף. "המלחמה המתמשכת בטרור" והמעורבות הצבאית היקרה והבלתי מוכרעת בעיראק, באפגניסטן ובלוב ערערו את האמון של הציבור המערבי ופגעו בנכונותו לתמוך במלחמות מעבר לים. בנסיבות שנוצרו, ארצות הברית תוכל לשלב פעילויות לא צבאיות עם פעולות צבאיות במאמץ להשיב לידיה את היוזמה ב"אזור האפור". יחד עם זאת, לתרבות האסטרטגית יש השפעה על האופן שבו הצדדים יחליטו לפעול במצבי עימות. לפיכך, גם אם יש לארצות הברית פוטנציאל עצום להצליח ב"אזור האפור", היבטים מסוימים בתרבות האסטרטגית האמריקאית אינם עולים בקנה אחד עם רעיון העימות העמום, ולכן ארצות הברית נוטה להשתמש באמצעים שהם על סף מלחמה ברמה הטקטית בלבד.⁵³ סטיבן מץ (Metz) גורס כי ארצות הברית מעדיפה מצבים נטולי עמימות פוליטית, בהם היא יכולה להשתמש בכוחה הצבאי האולטימטיבי, בתמיכה של בעלות בריתה.

לעומת ארצות הברית, התרבות האסטרטגית הסינית, וכן האיראנית, דוגלות בהימנעות מסכסוכים צבאיים מלאים שלא לצורך.⁵⁴ במקום זאת, כל אימת שהדבר ניתן, סין ואיראן מעדיפות גישה מתוחכמת ועקיפה יותר. גם לתרבות האסטרטגית הרוסית יש מסורת ארוכה של פעילויות חתרניות והיסטוריה מוכחת של תיאום וביצוע פעילויות כאלו ברמה האסטרטגית.⁵⁵ בסיכומו של דבר, התרבויות האסטרטגיות של סין, רוסיה ואיראן מספקות בסיס איתן לפיתוח גישה של עמימות לעימותים המתרחשים ב"אזור האפור".

Wright, *All Measures Short of War*, p. 145. 52

Connable, Campbell and Madden, "Stretching and Exploiting Thresholds for High-Order War". 53

Mazarr, *Mastering the Gray Zone*. 54

Randal G. Bowdish, "Military Strategy: Theory and Concepts" (PhD diss. University of Nebraska, Lincoln, 2013), <http://digitalcommons.unl.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1026&context=poliscitheses>. 55

מניפולציות על תפיסת הסיכון של היריב

ערפול מכוון הוא מאפיין המייחד את גישת העמימות. יריבות שנשמרת מתחת לרף של עימות צבאי היא משחק רב-פנים, שנועד ליצור כמה שיותר אי-ודאות אצל היריב.⁵⁶ שחקנים במגרש זה יכולים לייצר עמימות סביב ארבעה מרכיבים מרכזיים של האינטראקציה המתקיימת בעימותים: (1) השחקנים המעורבים בעימות; (2) פעולותיהם; (3) התוצאות האפשריות; (4) המידע העומד לרשות השחקנים. העמימות ביחס לזהות השחקנים נועדה להסתיר את מקור האיום. היכולת של התוקפן להסתיר את זהותו או להכחיש מעורבות היא חלק מכריע בגישת העמימות.⁵⁷ אם הצד התוקף יצליח להישאר סמוי, לא יהיה לצד המותקף יעד לפעולת התגמול שלו. התוקפן הלא מזוהה גם יוכל לחמוק מעונש או מסנקציות מצד כוחות הסטטוס קוו על הפרתו את הנורמות והכללים הבין-לאומיים. שחקנים יכולים לערפל את חלקם בעימות באמצעות שימוש בשליחים (proxies), בסוכנויות או בארגונים אזרחיים, או באמצעות פעולות סמויות, לרבות פעולות סייבר התקפיות. בחלק מהמקרים יצליח התוקף להסתיר את זהותו זמן מספיק, שיאפשר לו להעמיד את הצד המותקף בפני "עובדה מוגמרת". באופן דומה, מידת ההכחשה הסבירה שהתוקפן יידרש לה תלויה בהקשר המסוים, ויהיו מקרים שאי-הבהירות לגבי זהות התוקף תהיה חיונית כדי לאפשר ליריב לשמור על כבודו.

יש מטרה כפולה ליצירת עמימות ביחס למעשיו של התוקף: לחמוק מקווים אדומים שהציב המותקף ולהקשות על זיהוי, ייחוס או הגדרה פומבית של פעולות התוקף כמי שהפעיל כוח כפייה. מדיניות של עמימות נועדה לפגוע באסטרטגיית ההרתעה של היריב.⁵⁸ המנגנון שבבסיס ההרתעה הוא המניפולציה הנעשית על שיקולי עלות-סיכון של היריב,⁵⁹ דבר המחייב הצבת סף לתגובה צבאית. סף כזה אינו קיים במציאות האובייקטיבית, אלא במוחם של מקבלי ההחלטות.⁶⁰ משום כך, מרכז הכובד של המערכה ליצירת ערפול שייך לעולם המידע והפסיכולוגיה. לתוקפן יש שתי אפשרויות עיקריות לעקוף את הקווים האדומים של היריב: ראשית, הוא יכול למתוח את הסף על ידי העמדה למבחן של התחייבות היריב לתגובה והתקדמות הדרגתית בקנה מידה קטן מכדי לגרות תגובה.⁶¹ ההיגיון הוא

Mazarr, *Mastering the Gray Zone*. 56

Frans-Paul van der Putten, Minke Meijnders and Jan Rood, *Deterrence as a Security Concept against Non-Traditional Threats* (The Hague: Cingendaal, 2015). 57

Wirtz, "Life in the Gray Zone", p. 107. 58

Van der Putten, Meijnders and Rood, *Deterrence as a Security Concept*. 59

Forrest E. Morgan and others, *Dangerous Thresholds: Managing Escalation in the 21st Century* (Santa Monica: RAND Corporation, 2008), p. 11. 60

Connable, Campbell and Madden, "Stretching and Exploiting Thresholds for High-Order War". 61

פשוט; אם התוקף יענה בתגובה, הוא תמיד יוכל להעמיד פנים שהפעולה הייתה בלתי מכוונת או בלתי מורשית, אבל אם המותקף ייכשל באכיפת הסף אליו התחייב, המשמעות היא שהסף זו והתוקפן יכול לעבור לשלב הבא.⁶² המטרה היא לשחוק את ההרתעה של היריב, תוך הימנעות מחצייה בוטה של הקווים האדומים.

האפשרות השנייה היא לנצל נקודות תורפה בסף שקבע היריב, כמו למשל אי-רצון שלו להשתמש בכוח אלים או מיסקלקולציה שלו לגבי הסף.⁶³ אולם, גישה כזו מתאימה רק במקרים שבהם הקו האדום סובל מנקודות תורפה, כמו שרירותיות, חוסר דיוק, חוסר יכולת לאמת אותו או היותו בלתי שלם.⁶⁴ ניצול הסף בצורה כזו מחייב הבנה מעמיקה של נקודות התורפה שלו. כפי שאיראן הפגינה בהצלחה בעיראק, כאשר חותרים להשגת יעדים אסטרטגיים, ניתן לשלב גם מתיחת הסף וגם שימוש בקווים האדומים.⁶⁵

מטרה מרכזית נוספת ביצירת עמידות היא להקשות על היכולת לסווג את הכוונה שמאחורי מעשי התוקף כרצון להתעמת עם היריב או להשית עליו כפייה. הדרך היעילה ביותר ליצור עמידות מסוג זה היא לדאוג לכך שמכלול האמצעים שהם פחות ממלחמה ישולב ויגויס למטרה אחת ותחת רציונל אסטרטגי אחד. שחקנים בעלי כוח ריכוזי יצליחו טוב יותר לשלב את כל אמצעי הכוח של המדינה ביצירת עימות שאינו חוצה את הסף של מלחמה קונבנציונלית.⁶⁶ תיאום אפקטיבי של האמצעים שהם פחות מסף מלחמה יאפשר לתוקף להוציא לפועל פעולות בממדים שונים (צבאיים ולא צבאיים), וכך לטשטש את פעולותיו וכוונותיו ולצמצם את הסיכון לפעולת תגמול אלימה.

בדומה למתרחש במלחמות המסורתיות, גם כאן הסלמה אנכית כרוכה בעלייה בעוצמת הפעולה.⁶⁷ עם זאת, יש להדגיש כי הסלמה אנכית בעימותים עמומים תנסה לא לחצות את "נקודת השיא של הכפייה".⁶⁸ מנגד, הסלמה אופקית בעימותים עמומים כרוכה בסנכרון ההשפעה שיש לאלמנטים צבאיים ולא צבאיים העומדים לרשות המדינה.⁶⁹ בהתחשב בכך שתפיסת היריב היא מרכז הכובד של מדיניות

Schelling, *Arms and Influence*, pp. 67-69. 62
Connable, Campbell and Madden, "Stretching and Exploiting Thresholds for High- 63
Order War".

Altman, "Red Lines and Faits Accomplis in Interstate Coercion and Crisis". 64
Connable, Campbell and Madden, "Stretching and Exploiting Thresholds for High- 65
Order War".

Thornton, "The Changing Nature of Modern Warfare: Responding to Russian 66
Information Warfare", pp. 40-48.

Morgan and others, *Dangerous Thresholds*. 67
Dmitry (Dima) Adamsky, "From Moscow with Coercion: Russian Deterrence Theory 68
and Strategic Culture", *Journal of Strategic Studies* 41, no. 1-2 (2018): 56.

Reichborn-Kjennerud and Cullen, "What is Hybrid Warfare?" 69

העמימות, ממד המידע ממלא את התפקיד הדומיננטי ביותר. גישת העמימות מנצלת את כל הממדים של הסלמת הסכסוך ב"אזור האפור", מעמידה למבחן זהיר את התחייבויותיו של היריב ומנצלת נקודות תורפה בסף שהציב כדי להשיג את האפקט האסטרטגי הרצוי. הרמן קאהן (Kahn) מכנה את השילוב של הסלמה אנכית ואופקית בשם "הסלמה מורכבת".⁷⁰

האפשרות להסלמה לא מכוונת של עימות המתרחש ב"אזור האפור" לכדי מלחמה בהיקף מלא קיימת תמיד, במיוחד בהתחשב בכך שהתוקפן חייב להכיל את הסכסוך מבחינה גיאוגרפית, תוך מניעת התערבות חיצונית. עם זאת, אם המדינה המותקפת מוכנה להסתכן בעימות צבאי, התוקפן יתקשה לשלוט בהסלמה, ללא קשר לדומיננטיות הצבאית המקומית שלו.⁷¹

התחום הבא שבו שחקנים יכולים לייצר עמימות מכוונת הוא במערך התוצאות האפשריות. פעולה עמומה שתוכננה היטב אמורה לאפשר ליריב להתעלם מתוצאת פעולתו של שחקן, בין אם משום שהיריב רוצה "לשמור על כבודו" ובין משום שהוא לא מודע להשלכות מסוימות. כמו כן, שחקן יכול לנצל את העובדה שהתגמול שיקושר לפגיעות שספג היריב יכול להיות רב-ממדי, אך הדבר מחייב היכרות מעמיקה עם התרבות האסטרטגית של היריב. במקרה כזה, מערכת כפייה חוצת-תחומים תוכל להשפיע על רצונו של היריב ועל בחירותיו ולמנוע הסלמה לא מכוונת. ככלל, פעולות עמומות מרחיבות את מערך התוצאות האפשריות של העימות. שחקן יכול להסתיר את התוצאה אליה כיוון או להימנע מלחשוף את גבולות כוונותיו. בשני המקרים, המטרה היא להקשות על החישובים האסטרטגיים של היריב.

היכולת לעצב את האופן שבו היריב תופס את הסביבה האסטרטגית היא משתנה קריטי כשמדובר בעימותים ב"אזור האפור": מידע מעורפל ישפיע על האסרטיביות ויכולת התגובה של היריב. חוסר בהירות לגבי העובדות ייצור בלבול עמוק לגבי הסיכונים וישבש את חישוביו האסטרטגיים של היריב.⁷² כאשר מקבלי החלטות עומדים בפני איום עמום, הם נוטים "להתעלם ולהפחית ממידת הסיכון ולנקוט גישה של 'נמתין ונראה'".⁷³ גם אם הם מודעים לאופי האיום, חוסר הבהירות לגבי סף הסיכון של התוקפן והחשש מהסלמה עשויים להוביל אותם לבחור בחוסר מעש על פני פעולה. שיתוק החלטות כתוצאה ממידע עמום יכול להיות קטלני

Herman Kahn, *On Escalation: Metaphors and Scenarios* (New Brunswick: Routledge, 70 2009), pp. 4-6.

Jan Angstrom and Magnus Petersson, "Weak Party Escalation: An Underestimated 71 Strategy for Small States?", *Journal of Strategic Studies* 42, no. 2 (2019): 282-300.

Freier and others, *Outplayed: Regaining Strategic Initiative in the Gray Zone*. 72

Michael Roberto, Richard M. J. Bohmer and Amy C. Edmondson, "Facing Ambiguous 73 Threats", *Harvard Business Review*, November 1, 2006.

מבחינה אסטרטגית. מדיניות העמימות מיועדת לזרוע בלבול סביב אחד או יותר מהאלמנטים שתוארו לעיל, וזאת בהתאם להקשר הרחב ולנסיבות הספציפיות.

סיכום ומסקנות

לוחמה שמתנהלת ב"אזור האפור" פועלת על פי ההיגיון של גישת העמימות. המאמר ביקש לטעון כי גישת העמימות מתבססת על שלושה מרכיבים חיוניים: ראשית, סנכרון ותיאום בין כל האמצעים האסטרטגיים שאינם חוצים את סף המלחמה; שנית, חשיפה של האינטרסים של מדינות אחרות להדרגתיות בכפייה; ושלישית, עימותים ב"אזור האפור" המתוכננים במתכוון לשמור על ערפול.

היעדר הסימטריה בין כוחה של ארצות הברית לזה של יריבותיה המתקרבות לרמתה, בשילוב עם הירידה בלגיטימיות של שימוש בכוח אלים ביחסים הבין-לאומיים, מספקים תמריצים משמעותיים לשחקנים השונים להעתיק את העימות ל"אזור האפור". במקביל, היכולת של השחקנים לפעול ב"אזור האפור" גוברת בזכות ההתקדמות הטכנולוגית, הגלובליזציה הכלכלית והתנאים החברתיים השוררים כיום.

ניתן ליצור עמימות מכוונת סביב הצדדים לעימות, פעולותיהם, התוצאות האפשריות והמידע שיהיה ליריב. ההשפעה המצטברת של העמימות המכוונת היא שיבוש תהליך קבלת ההחלטות של היריב ויצירת הזדמנות לשחקן כלשהו למתוח או לנצל את הקווים האדומים שקבע היריב, תוך מניעת היכולת לייחס את הפעילות אל אותו השחקן ואי-חציית הסף שיביא את היריב לנקוט תגובה הצבאית. מדיניות של עמימות מאפשרת לשחקנים לעצב את תפיסת הסיכון של היריב ואת התיאבון שלו לסיכונים. עם זאת, עימותים ב"אזור האפור", כמו כל שאר העימותים, נותרים דיאלקטיקה של רצונות מנוגדים, העלולים לעורר הסלמה בלתי נשלטת עד כדי מלחמה כוללת או תוצאות בלתי רצויות אחרות. בין אם תהיה זו הערכה שגויה או בחירה אסטרטגית רציונלית של אחד הצדדים, התוצאה יכולה להיות הסלמה שתוציא את העימות מ"האזור האפור".